

The tasks of Codex Alimentarius FAO/WHO in the system of assurance of food safety and quality

Kwiątek K. National Veterinary Research Institute, Pulawy

This article gives the brief overview of the structure and activity of the Codex Alimentarius Commission FAO/WHO in the field of food safety and quality. Most significant issues making Codex Alimentarius the superior international organization associated with food standards worldwide are presented. The Codex Alimentarius or the food code has become the global reference point for all food chain participants (e.g. primary producers, processors and consumers), and is a collection of standards, codes of practice, guidelines and other recommendations. Some of these documents are general and some are very specific. The important role in the Codex documents distribution play Codex Contact Points.

Keywords: food safety, food chain, world food standards.

Kodeks Żywnościowy (Codex Alimentarius) jest tworzony przez Komisję Kodeksu Żywnościowego (Codex Alimentarius Commission) i jej Komitet Wykonawczy (Executive Committee), Komitety Ogólne (General Subject Committees), Komitety

Zadania Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO w systemie zapewnienia bezpieczeństwa i jakości żywności

Krzysztof Kwiątek

z Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach

Branżowe (Commodity Committees), Regionalne Komitety Koordynacyjne (Regional Coordinating Committees) i grupy zadaniowe (Task Forces).

Można stwierdzić, że obecnie Komisja Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO jest najważniejszą organizacją międzynarodową zajmującą się problematyką dotyczącą bezpieczeństwa żywności, zdrowiem konsumentów i zapewnieniem uczciwych praktyk w handlu żywnością. Komisja została powołana do życia w 1963 r. w ramach Wspólnego programu dla norm żywnościowych, który został stworzony przez Organizację do spraw Wyżywienia i Rolnictwa ONZ (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO) oraz

Światową Organizację Zdrowia (World Health Organization – WHO).

Obecnie członkostwo w Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO ma 181 państw oraz Unia Europejska. W pracach Komisji uczestniczyć mogą, obok państw członkowskich, państwa zainteresowane normami żywnościowymi, na zasadach określonych dla obserwatorów. Obserwatorami mogą być również międzynarodowe organizacje rządowe i pozarządowe, które mają prawo zgłaszać uwagi na każdym etapie tworzenia norm, z wyjątkiem ustaleń końcowych, w których przywilej głosowania mają tylko członkowie Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO.

Dzięki pracom odpowiednich organów roboczych Komisji Kodeksu

Żywnościowego tworzony jest Kodeks Żywnościowy, który można zdefiniować jako zbiór przyjętych w skali międzynarodowej norm żywnościowych, praktyk, zaleceń i wytycznych wykorzystywanych przez urzędowe organy kontroli, przemysł rolno-spożywczy oraz środowiska naukowe. Forum Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO oraz jej ciał pomocniczych jest miejscem deklarowania potrzeb i oczekiwań zarówno konsumentów, jak i przedsiębiorców przemysłu rolno-spożywczego. Z tego właśnie powodu zwiększa się zaangażowanie w jej prace organizacji pozarządowych, a w szczególności zrzeszeń i ruchów konsumenckich oraz stowarzyszeń producentów żywności.

Należy podkreślić, że w Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO i jej komitetach, pomimo różnorodności, a czasem rozbieżności poglądów, panuje atmosfera współpracy i dążenia do osiągnięcia konsensusu z uwagi na wspólny cel – bezpieczeństwo i ochronę zdrowia publicznego oraz zapewnienie uczciwych praktyk w handlu międzynarodowym. Kodeksy praktyk i zalecenia zawarte w Kodeksie Żywnościowym dostarczają szeregu uznanych na szczeblu międzynarodowym wytycznych dla istniejących już zakładów przetwórczych, wytycznych do organizowania systemów nadzoru nad bezpieczeństwem produktów żywnościowych, stosowania wewnętrznych metod kontroli dla nowych lub rozwijających się zakładów przetwórczych, a także wskazówek dotyczących wybranych dziedzin związanych z przetwórstwem rolno-spożywczym, kontrolą i monitorowaniem jakości żywności. Kodeksowe normy jako dokumenty dobrowolne tworzą płaszczyznę porozumienia pomiędzy odbiorcą, a dostawcą w obrocie międzynarodowym, pozwalając na jasne sprecyzowanie oczekiwań odbiorcy i deklarację dostawcy, które dotyczą wysokiej jakości oferowanych produktów żywnościowych.

Normy kodeksowe, wytyczne, zalecenia i inne dokumenty tworzone są przez Komisję Kodeksu Żywnościowego, jej 10 Komitetów Ogólnych, 7 Komitetów Branżowych, 6 Regionalnych Komitetów Koordynacyjnych i Grupy Zadaniowe Ad Hoc o bardzo szerokim spektrum działania. Ważnym obszarem dla działań w tym zakresie stają się pasze, szczególnie w zakresie zastosowania metodologii oceny ryzyka w różnych typach zagrożeń związanych z żywieniem zwierząt; stworzenia priorytetowej listy zagrożeń w żywieniu zwierząt oraz stworzenia kryteriów dla identyfikacji i powiadamiania o stanach zagrożenia w sektorze żywienia zwierząt. W tym celu Unia Europejska zaproponowała w 2009 r. podczas 32. Sesji Komisji Kodeksu Żywnościowego wznowienie grupy zadaniowej ds. żywienia zwierząt. Znany jest również

fakt, że UE ma trudności z zanieczyszczeniami w paszach dla zwierząt importowanych z państw trzecich i wznowienie prac grupy zadaniowej powinno być priorytetem dla państw członkowskich WE. Natomiast w 2010 r. podczas 33 Sesji Komisja powołała do życia grupę zadaniową w tym zakresie.

Zadania i struktura Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO

Do głównych i priorytetowych zadań Komisji Kodeksu Żywnościowego należy zaliczyć: ochronę zdrowia i interesów konsumentów, zapewnienie uczciwych praktyk w międzynarodowym handlu żywnością, zachęcanie do współpracy pomiędzy wszystkimi rządowymi i pozarządowymi organizacjami zajmującymi się tworzeniem norm żywnościowych, Ponadto podejmowane są działania celem określenia priorytetów prac, inicjowanie i kierowanie przygotowaniem projektów norm przy pomocy właściwych organizacji, zatwierdzanie opracowanych regionalnych i światowych norm oraz ich publikowaniem. Okresowo dokonywane się również przeglądy opublikowanych wcześniej norm celem uwzględnienia dokonanych postępów naukowego i technicznego.

Jak wspomniano, w ramach Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO działają Komitety Ogólne, a mianowicie:

- Komitet ds. Zasad Ogólnych,
- Komitet ds. Substancji Dodatkowych do Żywności,
- Komitet ds. Zanieczyszczeń Żywności,
- Komitet ds. Higieny Żywności,
- Komitet ds. Znakowania Żywności,
- Komitet ds. Kontroli Żywności w Importcie i Eksporcie oraz Systemów Certyfikacji,
- Komitet ds. Pozostałości Pestycydów,
- Komitet ds. Pozostałości Leków Weterynaryjnych w Żywności,
- Komitet ds. Metod Analiz i Pobierania Próbek,
- Komitet ds. Żywienia oraz Żywności Przeznaczonej do Specjalnych Celów Żywnościowych.

Ponadto w strukturze Komisji Kodeksu Żywnościowego funkcjonują Komitety Branżowe, a mianowicie:

- Komitet ds. Higieny Mięsa,
- Komitet ds. Ryb i Przetworów Rybnych,
- Komitet ds. Świeżych Owoców i Warzyw,
- Komitet ds. Przetworzonych Owoców i Warzyw,
- Komitet ds. Mleka i Przetworów Mlecznych,
- Komitet ds. Tłuszczów i Olejów,
- Komitet ds. Naturalnych Wód Mineralnych.

Poza tym w strukturze Komisji Kodeksu Żywnościowego działają tzw. Regionalne

Komitety Koordynacyjne. W strukturze tej Komisji istnieją następujące Regionalne Komitety Koordynacyjne dla: Europy, Azji, Afryki, Bliskiego Wschodu, Ameryki Łacińskiej i Karaibów, Ameryki Północnej i Południowo-Zachodniego Pacyfiku.

Podczas 32. Sesji Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO Polska została wybrana Koordynatorem Regionalnego Komitetu Koordynacyjnego dla Europy (CCEURO), zastępując Szwajcarię, która pełniła tę funkcję od 2005 r. Koordynacja trwa praktycznie przez 2 lata (od zakończenia 32. Sesji KKZ tj. od 5 lipca 2009 r. do zakończenia Sesji plenarnej przewidzianej na 2011 r.). Proces wyboru kraju koordynującego nastąpił zgodnie z regułą XI.10 Zasad i Procedur Komisji, która stanowi, że Komisja Kodeksu Żywnościowego na każdej sesji wyznacza kraje członkowskie, które są krajami goszczącymi dla poszczególnych komitetów kodeksowych i regionalnych komitetów koordynacyjnych.

Kraj goszczący dany komitet partycypuje w kosztach związanych z jego bieżącą działalnością oraz nominuje osobę, która pełni funkcję przewodniczącego komitetu. W związku z powierzeniem Polsce zadania koordynatora Komitetu Koordynacyjnego dla Europy (CCEURO), po konsultacjach, przeprowadzonych na polecenie ministra rolnictwa i rozwoju wsi – przez głównego inspektora jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych, z właściwymi dyrektorami Departamentów Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi – przewodniczącym Komitetu Koordynacyjnego FAO/WHO dla Europy został prof. dr hab. Krzysztof Kwiatek – z Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach.

Do zadań Regionalnych Komitetów Koordynacyjnych należy między innymi:

- określanie problemów i potrzeb regionu, dotyczących norm żywnościowych i kontroli żywności;
- nawiązywanie kontaktów, wymiana informacji pomiędzy instytucjami uczestniczącymi w pracach kodeksowych w poszczególnych państwach regionu;
- wymiana informacji pomiędzy państwami członkowskimi na temat problemów wynikających z kontroli żywności oraz wzmocnienie infrastruktury kontroli żywności;
- rozwój regionalnych norm dla produktów żywnościowych będących wyłącznie lub prawie wyłącznie przedmiotem handlu w danym regionie;
- rekomendowanie do Komisji Kodeksu Żywnościowego rozwoju norm regionalnych na produkty będące w obszarze zainteresowania danego regionu, biorąc pod uwagę możliwość wprowadzenia tych produktów na rynek międzynarodowy;

- zwracanie uwagi Komisji Kodeksu Żywnościowego na aspekty mające szczególne znaczenie dla regionu;
- promowanie współpracy dotyczącej norm żywnościowych, podjętej przez wszystkie organizacje rządowe lub pozarządowe w danym regionie;
- pełnienie roli koordynatora w odniesieniu do danego regionu i innych funkcji powierzonych przez Komisję Kodeksu Żywnościowego;
- działanie w kierunku przyjęcia przez państwa członkowskie z danego regionu norm oraz innych dokumentów kodeksowych, zatwierdzonych przez Komisję Kodeksu Żywnościowego.

Polska coraz aktywniej uczestniczy w pracach prowadzonych na forum Komisji Kodeksu Żywnościowego. Warto dodać, że 26. Sesja Regionalnego Komitetu Koordynacyjnego Komisji Kodeksu Żywnościowego dla Europy, odbyła w dniach 7–10 października 2008 r. w Warszawie. Kolejne tego rodzaju spotkanie, tj. 27. Sesja Regionalnego Komitetu Koordynacyjnego Komisji Kodeksu Żywnościowego dla Europy, planowane jest na 5–8 października 2010 r., także w Warszawie.

Obecnie w epoce globalizacji trudno byłoby funkcjonować społeczeństwom bez wspólnych norm określających wymagania, kryteria czy sposób postępowania. Wyjściem naprzeciw tego rodzaju potrzebom jest opracowywanie i wdrażanie wspólnych norm Kodeksu Żywnościowego. Dzięki kodeksowym zasadom, m.in. w zakresie znakowania żywności, substancji dodatkowych do żywności, pozostałości pestycydów, zanieczyszczeń, higieny żywności, współczesny konsument może mieć wysoki stopień zaufania do zapewnianego poziomu bezpieczeństwa i jakości żywności, co jest tym bardziej istotne, że światowy handel artykułami rolno-spożywczymi z roku na rok wzrasta. Producentom i eksporterom żywności, na stale rozszerzającym się rynku światowym, Kodeks Żywnościowy zapewnia uniwersalne i jednolite zasady ułatwiające międzynarodowy handel. Odpowiednie organizacje międzynarodowe, a mianowicie FAO i WHO stworzyły liczne programy, mające na celu pomoc we wdrażaniu norm kodeksowych krajom rozwijającym się. Wsparcie obejmuje także wzmocnienie krajowego systemu kontroli żywności. W 2003 r. powstał m.in. Kodeksowy Fundusz Wsparcia (The Codex Trust Fund), mający na celu zintensyfikowanie uczestnictwa ekspertów z tych krajów w pracach Komisji Kodeksu Żywnościowego.

W czasie swojej ponad 40-letniej działalności Komisja Kodeksu Żywnościowego osiągnęła pewne wymierne sukcesy, a mianowicie:

- obecnie 99% populacji świata ma swoich reprezentantów w Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO;
- wdrożenie norm kodeksowych zapewnia podwyższenie poziomu bezpieczeństwa żywności produkowanej na całym świecie oraz przyczynia się do rozwoju międzynarodowego handlu żywnością;
- dotychczas Komisja Kodeksu Żywnościowego ustanowiła ponad 1000 maksymalnych poziomów zawartości substancji dodatkowych do żywności i zanieczyszczeń oraz ponad 3000 maksymalnych poziomów pozostałości pestycydów oraz leków weterynaryjnych w artykułach żywnościowych;
- poza tym kilkaset norm, kodeksów praktyki oraz przewodników zostało ustanowionych przez Komisję Kodeksu Żywnościowego.

Normy kodeksowe nie są obowiązkowe, mają charakter zaleceń i dobrych praktyk w zakresie produkcji bezpiecznej żywności o wysokiej jakości oraz uczciwych praktyk w międzynarodowym obrocie żywnością. Komisja Kodeksu Żywnościowego nie kontroluje ich wdrażania do państw członkowskich. Natomiast wiele rządów wprowadza te normy, widząc w tym korzyść dla swoich konsumentów, handlu i przetwórstwa. Porozumienie SPS (Sanitary and Phytosanitary Measures) podpisane w ramach Światowej Organizacji Handlu (WTO) zaleca stosowanie dokumentów kodeksowych opracowanych i przyjętych w ramach Komisji Kodeksu Żywnościowego.

Postęp cywilizacyjny i techniczny rodzi nowe problemy oraz wymagania, co zmusza Komisję Kodeksu Żywnościowego do angażowania się w realizację zadań, a mianowicie:

- do rozwoju i upowszechniania nowoczesnych metod badania bezpieczeństwa żywności genetycznie modyfikowanej;
- ustanawiania zasad właściwego informowania konsumenta o wartości odżywczej żywności;
- wdrażania mechanizmów zarządzania ryzykiem wynikającym z występowania patogenów w żywności, takich jak: *Listeria monocytogenes*, *Salmonella* spp., *Campylobacter jejuni/coli*;
- szacowania i redukcjonowania narażenia zdrowia ludzi na występujące w żywności i paszach mikroorganizmy odporne na antybiotyki.

Warto podkreślić, że przedłużeniem Komisji Kodeksu Żywnościowego na poziomie krajowym są tzw. punkty kontaktowe Komisji. To właśnie organy Komisji kontaktują się z krajami członkowskimi poprzez punkty kontaktowe Komisji Kodeksu Żywnościowego.

Do głównych zadań krajowego punktu kontaktowego należą:

- zapewnianie i utrzymywanie łączności pomiędzy Sekretariatem Komisji Kodeksu Żywnościowego a danym krajem członkowskim,
- koordynowanie działalności dotyczącej prac kodeksowych w kraju,
- otrzymywanie przyjętych dokumentów kodeksowych i dokumentów roboczych na sesje poszczególnych komitetów oraz ich rozsyłanie do wszystkich zainteresowanych jednostek na terenie kraju,
- przekazywanie uwag i propozycji dotyczących dokumentów kodeksowych do Komisji Kodeksu Żywnościowego i jego odpowiednich komitetów i/lub do Sekretariatu,
- przekazywanie zaproszeń i informacji o sesjach oraz zgłaszanie do Sekretariatu składu krajowej delegacji,
- zapewnianie komunikacji pomiędzy przemysłem, konsumentami, handlowcami i innymi zainteresowanymi podmiotami oraz wsparcie i doradztwo przy podejmowaniu przez rząd decyzji odnośnie do prac kodeksowych,
- prowadzenie akcji promocyjnych dotyczących działalności Komisji Kodeksu Żywnościowego we własnym kraju,
- prowadzenie zbioru przyjętych dokumentów,
- wymiana informacji i koordynowanie współpracy z innymi krajami członkowskimi.

Punkt Kontaktowy Komisji Kodeksu Żywnościowego dla Polski działa tak długo, jak istnieje Komisja Kodeksu Żywnościowego, a więc od 1963 r. Z 1 stycznia 2003 r. na mocy art. 17 ust. 1 pkt 5 ustawy z 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych (DzU z 2005 r. nr 187, poz. 1577), prowadzenie Punktu Kontaktowego FAO/WHO zostało powierzone Głównemu Inspektoratowi Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (współpraca z organizacjami międzynarodowymi). Praktycznie Punkt Kontaktowy prowadzony jest przez Departament Współpracy Międzynarodowej Głównego Inspektoratu Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych.

Należy podkreślić, że Punkt Kontaktowy Komisji Kodeksu Żywnościowego dla Polski, w ramach zadań określonych przez tę Komisję:

- jest instytucją wiodącą w procedurze koordynacji prac kodeksowych na szczeblu naszego kraju,
- przekazuje stanowiska Polski do Komisji Kodeksu Żywnościowego i/lub jej odpowiednich komitetów,
- ponadto pełni funkcje instytucji wiodącej dla Grupy Roboczej ds. Kodeksu Żywnościowego przy Radzie Unii Europejskiej.

Komisja Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO a Unia Europejska

Unia Europejska, decyzją Rady Wspólnoty Europejskiej nr 2003/822/EC z 17 listopada 2003 r. przystąpiła do Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO i działa na zasadzie jej członka, a nie jak to było wcześniej na prawach obserwatora. Przy Radzie UE jako jej ciało pomocnicze działa Grupa Robocza ds. Kodeksu Żywnościowego. Punkt Kontaktowy Komisji Kodeksu Żywnościowego jest instytucją wiodącą dla Grupy Roboczej Rady UE ds. Kodeksu Żywnościowego w procedurze koordynacji w Polsce, zgodnie z przyjętym przez Zespół Przygotowawczy Komitetu Integracji Europejskiej w dniu 3 października 2003 r. wykazem instytucji przedstawicieli Polski w pracach grup roboczych Rady Unii Europejskiej i Komitetów Komisji Europejskiej. W momencie przystąpienia Polski do Wspólnoty Europejskiej oraz Wspólnoty Europejskiej do Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO pojawiła się konieczność

wprowadzenia zmian w dotychczasowych zasadach współpracy, a także w wewnętrznej koordynacji prac w ramach uczestnictwa ekspertów krajowych w Grupie Roboczej Rady UE ds. Kodeksu Żywnościowego. Od 1 maja 2004 r. Polska bierze czynny udział w procesie konsultacji i ustalania stanowisk w ramach Grupy Roboczej Rady UE ds. Kodeksu Żywnościowego. Punkt Kontaktowy Komisji Kodeksu Żywnościowego uczestniczy w pracach grupy roboczej oraz w miarę możliwości i zgodnie z zakresem przypisanych kompetencji uczestniczy bezpośrednio w jej spotkaniach.

Gdzie można otrzymać więcej informacji?

Krajowy Punkt Kontaktowy Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO zaprasza wszystkich zainteresowanych do odwiedzania strony internetowej Codex Alimentarius Commission: www.codexalimentarius.net, gdzie można znaleźć więcej informacji na temat Komisji Kodeksu

Żywnościowego, planowanych sesji, spotkań Grupy Roboczej Rady UE ds. Kodeksu Żywnościowego, a także zapoznać się z dokumentami kodeksowymi. Ponadto dostępna jest strona internetowa Krajowego Punktu Kontaktowego Komisji Kodeksu Żywnościowego: www.ijhars.gov.pl

Piśmiennictwo

1. Codex Alimentarius. Polska. www.ijhars.gov.pl,
2. CAC. Newsletter, Special Edition, 32nd Session of the CAC in Rome, June 29–July 4, 2009.
3. Codex Alimentarius. Understanding The Codex Alimentarius, WHO/FAO, Rome 2006.
4. Codex Alimentarius Commission. Strategic Plan 2008-2013. WHO/FAO, Rome 2007.
5. Raport z 33 Sesji Plenarnej Komisji Kodeksu Żywnościowego, Alinorm 10/33. Genewa, Szwajcaria, 2010.
6. Sprawozdanie z zagranicznej podróży służbowej do Rzymu, Włochy w terminie 30 czerwca–3 lipca 2009 r. z udziału w 32 Sesji Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO.
7. Sprawozdanie z zagranicznej podróży służbowej do Rzymu, Włochy w terminie 5 lipca–9 lipca 2010 r. z udziału w 33 Sesji Komisji Kodeksu Żywnościowego FAO/WHO.